

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

Зварича Романа Євгеновича

на дисертаційну роботу МЕЙ ФЕЙ

**«Оцінювання та розвиток корпоративної соціальної
відповідальності в контексті поглиблення міжнародного співробітництва
між Україною та Китаєм»,**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини**

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

У сучасному глобальному контексті економічних перетворень зростає значущість відповідальності бізнесу перед суспільством та міжнародною спільнотою. Зміни у світовій економіці, технологічний прогрес і посилення екологічних вимог ставлять перед підприємствами нові виклики та можливості. У зв'язку з цим, роль корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) виходить за межі традиційних підходів і стає ключовим інструментом формування конкурентних переваг і довгострокової сталості бізнесу. Враховуючи важливість забезпечення сталого розвитку і соціальної гармонії, особливо в країнах із трансформаційною економікою, необхідність у розробленні та впровадженні ефективних моделей КСВ набуває особливої актуальності і сприяє підвищенню рівня відповідальності та прозорості підприємств у сучасних умовах.

Загострення глобальних економічних зв'язків та активізація міжнародного співробітництва відкривають нові перспективи для українських компаній у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Разом з тим, такі процеси зобов'язують бізнес-середовище дотримуватися високих стандартів сталого розвитку, екологічної відповідальності, прозорості та ефективного соціального партнерства. Це вимагає від підприємств постійного вдосконалення своїх підходів і стратегій у відповідності до сучасних міжнародних вимог. У цьому контексті важливою умовою налагодження успішної міжнародної співпраці є належний розвиток корпоративної соціальної відповідальності, що потребує попереднього об'єктивного оцінювання поточного стану цієї відповідальності, визначення факторів, що впливають на її формування, розроблення ефективних механізмів впровадження заходів з корпоративної соціальної відповідальності у діяльності підприємств.

З урахуванням викладеного та недостатнього рівня наукових розробок теоретико-методологічних і практичних аспектів оцінювання й розвитку корпоративної соціальної відповідальності в умовах розширення міжнародного співробітництва між Україною та Китаєм, тема дисертаційної роботи Мей Фей є актуальною і важливою для суспільства. Вона спрямована

не лише на поглиблення наукового розуміння сутності та механізмів КСВ у міжнародних економічних відносинах, але й на розроблення практичних рекомендацій, що допоможуть українським компаніям підвищити свою ефективність у зовнішньоекономічних операціях, краще інтегруватися у світові ринки та дотримуватися відповідальної бізнес-поведінки у глобальному середовищі.

Тема дисертаційної роботи повністю відповідає тематиці науково-дослідної діяльності кафедри менеджменту та міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» і виконана у межах науково-дослідної роботи за темою: «Аналітика та розвиток міжнародної економічної діяльності: методи реалізації, адміністративні інструменти, інноваційно-інвестиційні результати» (номер державної реєстрації 0125U001352). В рамках виконаного дослідження автором розроблено метод планування заходів, які сприяють підвищенню рівня корпоративної соціальної відповідальності у контексті поглиблення міжнародного партнерства між Україною та Китаєм.

СТУПІНЬ ОБГРУНТОВАНOSTІ ТА ДОСТОВІРНОСТІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Ознайомлення із змістом дисертаційної роботи та публікаціями автора дозволяє зробити висновок, що наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дослідженні, мають достатню обґрунтованість і достовірність. Це підтверджується глибоким і критичним аналізом ключових наукових праць, присвячених проблематиці оцінювання та розвитку корпоративної соціальної відповідальності, а також ретельною розробкою відповідних теоретико-методологічних підходів в умовах активізації міжнародної діяльності. Важливим є й те, що у роботі використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, здійснено відповідний добір та проведено аналізування значного обсягу інформації щодо реалізації сучасних практик КСВ українських та зарубіжних підприємств. Крім того, автору вдалося успішно апробувати теоретико-прикладні напрацювання на науково-практичних конференціях та ефективно впровадити свої розробки у діяльність вітчизняних компаній. Результати дисертаційного дослідження відповідають поставленим цілям, що сприяє вдосконаленню теоретичних основ та напрацюванню методико-практичних рекомендацій щодо оцінювання й розвитку корпоративної соціальної відповідальності у контексті поглиблення міжнародного партнерства між Україною та Китаєм.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи; описано зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами; зазначено мету та сформульовано завдання дослідження; визначені об'єкт, предмет та методи дослідження; описано наукову новизну отриманих у роботі результатів, їхнє практичне значення; вказано особистий внесок здобувача та виконану ним апробацію результатів дослідження, зазначено кількість опублікованих за темою роботи статей та тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях, описано структуру дисертаційної роботи та її обсяг.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретичні та прикладні аспекти становлення корпоративної соціальної відповідальності» розглянуто сутність та значення корпоративної соціальної відповідальності (с. с. 25–35), встановлено роль, яку відіграє соціальна відповідальність у формуванні конкурентоспроможності бізнесу (с. с. 35–45), розглянуто чинники, механізм формування та стратегії розвитку корпоративної соціальної відповідальності (с. с. 46–57).

У другому розділі дисертації «Комплексне економічне оцінювання корпоративної соціальної відповідальності українських та китайських підприємств» викладено методичні основи оцінювання соціальної відповідальності бізнесу (с. с. 60–70), проаналізовано тенденції розвитку та чинники формування корпоративної соціальної відповідальності (с. с. 71–82), докладно оцінено сучасний стан корпоративної соціальної відповідальності українських та китайських підприємств (с. с. 83–94).

У третьому розділі дисертаційної роботи «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в умовах поглиблення міжнародного співробітництва між Україною та Китаєм» оцінено вплив розвитку корпоративної соціальної відповідальності на підвищення енергоефективності підприємств (с. с. 97–115), виконано планування розвитку корпоративної соціальної відповідальності (с. с. 116–126), визначено пріоритетні напрями такого розвитку в умовах поглиблення міжнародного співробітництва між Україною та Китаєм (с. с. 127–136).

У висновках до роботи здійснено повне та чітке узагальнення отриманих здобувачем основних результатів виконаного ним дослідження.

Детальне ознайомлення зі змістом дисертації дає змогу дійти висновку про те, що послідовність проведеного дослідження вибудована логічно, а сформульовані завдання пов'язані з темою роботи та відповідають головним науковим положенням, що виносяться на захист.

НАУКОВА НОВИЗНА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розгляд наукових положень, висновків та рекомендацій, які були отримані здобувачем завдяки виконаному ним дослідженню, дає можливість стверджувати про те, що в представленій дисертації є наявними вагомі результати з високим рівнем наукової новизни, які стосуються основних засад оцінювання та розвитку корпоративної соціальної відповідальності в

контексті поглиблення міжнародного співробітництва між Україною та Китаєм.

До найбільш значущих таких результатів доцільно віднести наступні:

1) вперше розроблено метод планування заходів, які мають на меті забезпечити розвиток корпоративної соціальної відповідальності в контексті поглиблення міжнародного співробітництва між Україною та Китаєм, що базується на формуванні програми заходів із використанням результатів їхнього ранжування за ефективністю та на утворенні раціональної сукупності цих заходів, що б забезпечувало необхідний рівень її ефективності для власників підприємств, які реалізують ці заходи, та для інших зацікавлених осіб, зокрема для найманих працівників, контрагентів (у тому числі – зарубіжних) та мешканців територіальних громад, враховуючи при цьому обмеження на обсяги інвестиційних ресурсів, потрібні для провадження заходів із соціальної відповідальності бізнесу;

2) удосконалено інструментарій для оцінювання корпоративної соціальної відповідальності, який, порівняно з існуючим, передбачає застосування двох окремих методичних підходів до такого оцінювання, а саме: суб'єктивованого, коли корпоративна соціальна відповідальність оцінюється кожним бенефіціаром (або кожною їхньою групою) у балах з урахуванням наперед встановленої їх максимальної величини, та об'єктивованого, коли корпоративна соціальна відповідальність оцінюється із використанням формалізованих процедур без застосування суб'єктивних оцінок, а також систематизацію показників зазначеного оцінювання на засадах їхнього групування за такими ознаками, як ступінь узагальненості, предмет оцінювання, конструкція, розмірність, врахування динаміки змін та ін., що дає змогу всебічно проаналізувати соціальну відповідальність бізнесу;

3) покращено положення з оцінювання компетентності власників та менеджерів підприємств, які є суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, у питаннях реалізації заходів з корпоративної соціальної відповідальності, а також вимірювання схильності до такої реалізації, що, на відміну від існуючих, передбачають розроблення п'ятибальної шкали (дуже низький, низький, середній, високий та дуже високий рівні зазначеної компетентності) та застосування процедури зіставлення результатів, отриманих внаслідок проведення такого оцінювання, для двох вибірок компаній: тих, які здійснюють, та тих, які не провадять зовнішньоекономічну діяльність;

4) вдосконалено метод оцінювання міри впливу розвитку корпоративної соціальної відповідальності на енергоефективність підприємств, який, на противагу існуючим методам, передбачає попереднє визначення для кожного з досліджуваних підприємств рівня ресурсного забезпечення реалізації ними енергозберігаючих проєктів, ступеня наявних у власників, менеджерів та фахівців компаній компетенції з управління цим забезпеченням та рівня дотримання власниками та менеджерами підприємств концепції соціальної відповідальності бізнесу у сфері енергозбереження, оцінювання статистичної значимості залежності між зазначеними змінними та приростом енергоефективності діяльності компаній у звітному періоді

порівняно із базовим з подальшим узагальненням одержаних результатів шляхом формування масиву інформації про міру впливу корпоративної соціальної відповідальності на енергоефективність діяльності компаній та на частку їхнього операційного прибутку у величині операційних доходів;

5) отримали подальший розвиток теоретичні засади оцінювання впливу корпоративної соціальної відповідальності на конкурентоспроможність підприємств у контексті їхньої зовнішньоекономічної діяльності завдяки виділенню у моделі формування конкурентоспроможності компаній тих чинників, на які впливають ті чи інші групи заходів із соціальної відповідальності бізнесу, з побудовою на підставі такого виділення матриці, яка описує взаємозв'язки між напрямками здійснення цих заходів та чинниками, що зумовлюють конкурентні переваги компаній;

6) розвинуто механізм формування корпоративної соціальної відповідальності підприємства, який здійснює зовнішньоекономічну діяльність, завдяки поділу чинників формування соціальної відповідальності бізнесу на: ті, які забезпечують реалізацію заходів з цієї відповідальності, та ті, які визначають доцільність провадження зазначених заходів для власників та менеджерів підприємств, а також шляхом побудови ієрархії зазначених чинників.

Отже, одержані наукові здобутки здобувача мають теоретичне й практичне значення та вирізняються науковою новизною, що дає змогу вдосконалити оцінювання та розвиток корпоративної соціальної відповідальності в контексті поглиблення міжнародного співробітництва між Україною та Китаєм.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що окремі наукові положення дисертації трансформовані у конкретні пропозиції та рекомендації, які можуть бути впроваджені на підприємствах, зокрема тих, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, для оцінювання та розвитку корпоративної соціальної відповідальності.

Теоретичні положення, науково-прикладні рекомендації та результати дослідження, викладені у дисертаційній роботі також були практично застосовані на ПАТ «Нововолинський ливарний завод» (с. 175). Основні ідеї та методичні розробки дисертації впроваджені в освітній процес Національного університету «Львівська політехніка» і використовуються при викладанні навчальної дисципліни «Соціальна відповідальність (англійською мовою)» для студентів другого (магістерського) рівня спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» (с. 177).

АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ АВТОРА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

За темою дисертації опубліковано 13 наукових праць, серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у періодичному

виданні, яке включене до міжнародної наукометричної бази Scopus, 7 тез доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Загальний обсяг опублікованих праць – 4,68 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,76 друк. арк.

Апробація результатів дисертаційної роботи відбувалась на семи міжнародних науково-практичних конференціях. Опубліковані Мей Фей наукові праці повністю відображають зміст дисертації. На підставі аналізу наукових публікацій дисертанта можна стверджувати про повноту викладу основних наукових положень та результатів у наукових виданнях.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

За результатами аналізу положень, висновків та рекомендацій, що містяться у дисертаційній роботі, були сформульовані наступні зауваження та дискусійні положення:

1. В таблиці 1.1 (с. с. 28-30) здобувач здійснив групування підходів до визначення корпоративної соціальної відповідальності, проте варто було б більш докладно зіставити та узгодити ці підходи між собою.

2. У підрозділі 1.2 автор розглядає корпоративну соціальну відповідальність як складову конкурентоспроможності підприємств. Проте, варто було б більш чітко зазначити як співвідносяться між собою складові конкурентоспроможності та чинники, які впливають на неї.

3. У таблиці 2.5 (с. 81) та таблиці 2.6 (с. 82) наведено результати усереднених за обома групами досліджуваних українських та китайських підприємств рівнів чинників формування корпоративної соціальної відповідальності, проте доцільно було б більш детально описати процес формування вибірки проаналізованих підприємств.

4. У таблиці 2.9 (с. 85) та таблиці 2.10 (с. 86) наведено аналіз українських та китайських підприємств, що здійснюють КСВ в рамках провадження ними ЗЕД, проте варто було б зіставити відповідні показники підприємств Китаю та України для кращого розуміння їх відмінностей за групами заходів з КСВ.

5. Дослідивши чинники, механізм формування та стратегії розвитку корпоративної соціальної відповідальності автор запропонував власний вектор планування розвитку корпоративної соціальної відповідальності, проте результат був би більш ґрунтовним, якщо б було обґрунтовано зв'язок між відповідними процесами.

6. Автор визначив пріоритетні напрями розвитку корпоративної соціальної відповідальності в умовах поглиблення міжнародного співробітництва між Україною та Китаєм, проте варто було б детальніше обґрунтувати механізм обміну досвідом між різними підприємствами у питаннях корпоративної соціальної відповідальності.

Хоча наведені зауваження та дискусійні положення вказують на неточності і суперечливі аспекти дисертаційної роботи, проте в цілому вони не змінюють позитивну її оцінку та істотно не знижують якість і науково-теоретичний рівень дослідження, а є свідченням додаткових можливостей для подальшої роботи автора у цьому напрямі.

ВИСНОВОК ПРО ВІДПОВІДНІСТЬ РОБОТИ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Дисертація Мей Фей є завершеною оригінальною науковою працею, що присвячена вирішенню актуального наукового та практичного завдання розроблення теоретико-методологічних і методико-прикладних засад оцінювання та розвитку корпоративної соціальної відповідальності, що має важливе значення для галузі знань 29 Міжнародні відносини.

Дисертація виконана українською мовою. Робота відповідає вимогам до дисертацій, що висуваються для присудження ступеня доктора філософії, характеризується логічністю, обґрунтованістю, структурованістю та послідовністю, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами дослідження.

Дисертаційна робота «Оцінювання та розвиток корпоративної соціальної відповідальності в контексті поглиблення міжнародного співробітництва між Україною та Китаєм» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор, Мей Фей заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 – Міжнародні економічні відносини (галузь знань 29 – Міжнародні відносини).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин Західноукраїнського
національного університету,
доктор економічних наук, професор

Роман ЗВАРИЧ

Вчений секретар ЗУНУ

Марія МУДРАК